

Nr 15

Utlåtande i anledning av väckta motioner om upptagande av förhandlingar angående igångsättande av tändsticksproduktionen vid fabriksanläggningen i Torpshammar.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 154 i första kammaren av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman* samt nr 194 i andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.*, har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om upptagande av förhandlingar med Svenska tändsticks AB angående igångsättande av tändsticksproduktionen vid fabriksanläggningen i Torpshammar, ävensom att, därest sådana förhandlingar icke leder till för berörda kommun och invånare betryggande resultat, Kungl. Maj:t måtte inleda åtgärder för fabriksanläggningens överförande i AB Statens skogsindustriers ägo.

Till stöd för yrkandet anföres bl. a. att någon tändsticksproduktion icke kommit i gång vid ifrågavarande anläggning, trots att fabriken försetts med en komplett maskinpark och arbetskraft funnits i erforderlig omfattning. Det vore enligt motionärernas mening ingen tvekan om att orsaken låge däri, att STAB funnit det angelägnare att i stället öka tändsticksproduktionen utomlands. Ty samtidigt som STAB svikit sina utfästelser till kommunen och dess invånare vore det känt, att bolaget avsevärt vidgat sin produktion av tändstickor exempelvis i USA.

I fortsättningen uttalar motionärerna bl. a. följande.

Här föreligger enligt vår mening ett fall, där statsmakterna inte passivt kan åse att det nuvarande tillståndet får fortgå. Ytterst är det fråga om en hel kommuns och bygds möjligheter att bestå och utvecklas. Det är inte heller någon tvekan om att det finns underlag för den avsedda produktionen. Industriplanläggningen är den enda i sitt slag i Norrland, och dess igångsättande skulle betyda att denna landsdel, som ju tillhandahåller råvaran för tändsticksindustrien, också kom att själv producera tändstickor. Det ökade exportöverskott, som eventuellt blev en följd härav, måste det bli en uppgift för statsmakterna att underlätta avsättning av, om så befinner sig erforderligt med hjälp av exportkrediter.

Statsmakterna saknar inte möjligheter att i ett fall som detta söka förmå bolaget att sätta i gång fabriksanläggningen i fråga. Leder det inte till ett för kommunen och berörda invånare betryggande resultat så bör åtgärder inledas för anläggningens överförande till AB Statens skogsindustrier, i syfte att på så sätt säkra sysselsättning och utkomstmöjligheter i Torps kommun.

Över motionen har yttranden i vederbörlig ordning inhämtats från *arbetsmarknadsstyrelsen* och *länsstyrelsen i Västernorrlands län* samt från *Jönköpings och Vulcans Tändsticksfabriksaktiebolag*.

Jönköpings och Vulcans Tändsticksfabriksaktiebolag, som är ägare till ifrågavarande anläggning, har anfört följande.

Fabriksfastigheten samt ett mindre tomtområde för bostadsbebyggelse inköptes i början av 1951 från Torps kommun.

Fabriksfastigheten, som vid tillträdet befann sig i mycket dåligt skick, blev föremål för omfattande reparationer och ombyggnader. Där installerades därefter fullständig uppsättning maskiner för tändstickstillverkning varjämte lager av råvaror upplades.

På bostadsområdet uppsattes tre mindre bostadshus varjämte ett större sådant inköptes och ombyggdes.

Dessa åtgärder har berett bygdens befolkning sysselsättning samt kommunen inkomster liksom kommunen ännu har inkomster från den personal, som för övervakningsändamål är anställd vid anläggningen, samt i form av fastighetsskatt.

Anledningen till att fabriksanläggningen kom till utförande i Torps hammar var den, att vi under åren 1949, 1950 och 1951 var överbelagda med order för export, vilka vi med då rådande brist på arbetskraft, särskilt kvinnlig sådan, icke såg oss någon möjlighet att kunna effektuera från våra övriga sju fabriker.

Vid årsskiftet 1951—1952 föll emellertid efterfrågan från utlandet plötsligt tillbaka och har alltsedan dess befunnit sig i stadigt sjunkande. Vi har sålunda i dag en produktion som endast är $\frac{2}{3}$ av vad den var vid årsskiftet 1951—1952.

För närvarande tyder alla tecken på att vi för framtiden måste räkna med en ytterligare minskning av produktionen. Orsakerna härtill är tvenne. Dels kan vi icke möta en växande konkurrens på våra gamla exportmarknader från länder bakom den s. k. järnridån, vilka säljer till långt under våra självkostnader och ofta i samband med politiskt betonade handelsavtal, dels tager sig den nyväckta ekonomiska nationalismen i många mindre utvecklade länder uttryck i en strävan att bygga upp en egen tändsticksindustri.

Dessa förhållanden har påverkat icke endast produktionen vid våra fabriker utan även produktionen vid sådana av Svenska Tändsticks Aktiebolagets fabriker i utlandet, som tidigare avsatt någon del av sin produktion på den internationella tändsticksmarknaden.

Den i motionen omnämnda fabriken i USA, som påbörjade tillverkning våren 1954, inkräktar icke på den svenska exporten. Vi har nämligen icke haft nämnvärd sådan export sedan mer än 20 år tillbaka. Annan export än begränsad sådan av lyxbetonade utföranden omöjliggöres ännu i dag av de höga amerikanska tullarna.

Det är ju uppenbart att i ett läge som det ovan skildrade skulle varken bygdens befolkning eller vi själva har någon som helst hjälp av att exportkreditgarantier beviljades såsom motionärerna föreslagit.

För att ge ett begrepp om den sysselsättning fabriksanläggningen skulle kunnat ge, därest den kommit i gång, vill vi nämna, att vi vid full drift räknat med att sysselsätta 70—80 personer, varav ungefär hälften kvinnor.

När det gäller den framtida dispositionen av fabriksanläggningen har vi

haft många förslag uppe för diskussion men hittills icke funnit något, som skulle tillgodose det huvudintresse vi har gemensamt med bygdens befolkning nämligen stadig sysselsättning under många år framåt.

Senast vid möte med vår styrelse den 9 november förra året var denna fråga åter föremål för överväganden i anledning av ett sammanträde, som tidigare under hösten hållits med i frågan intresserade parter inför landshövding Wesström. Vår styrelse beslöt då uttala, att bolaget visserligen på grund av förhållandena på exportmarknaden för tändstickor icke för närvarande kan påbörja tändstickstillverkning i Torpshammar utan att försämra sysselsättningen vid sina övriga fabriker, men att bolaget dock anser sig böra avvisa tanken att sälja eller hyra ut fabriken till utomstående part under åtminstone två år framåt, enär den utgör en värdefull reserv i händelse ett omslag i exportkonjunkturen för tändstickor skulle inträda eller den skulle komma att behövas för något annat bolagets ändamål.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län, som avstyrkt motionen, har bl. a. framhållit följande.

Någon egentlig arbetslöshet utöver vad som är säsongmässigt naturligt föreligger icke inom Torps kommun för närvarande. Länsstyrelsen bedömer situationen så, att Tändsticksbolaget med hänsyn till de mycket betydande investeringar, som gjorts i fabriken, innan ytterligare förhandlingar upptagas skäligen bör beredas rådrum för närmare överväganden av frågan om driftens upptagande eller om fabriken överlåtande eller uthyrning. Under tiden följer länsstyrelsen, arbetsmarknadsmyndigheterna och länets företagareförening uppmärksamt möjligheterna att intressera andra industriföretag för lokalisering av lämplig tillverkning till Torpshammar, för att, om sådant intresse yppas, återupptaga nya förhandlingar med Tändsticksbolaget om fabrikslokalernas utnyttjande.

Även *arbetsmarknadsstyrelsen* har uttalat, att styrelsen avser att, därest något industriföretag kan intresseras för lokalisering av lämplig tillverkning till Torpshammar, upptaga förnyade överläggningar med Tändsticksbolaget i fråga om fabrikslokalernas utnyttjande.

Utskottet. Det måste, med hänsyn till de förhållanden som råder vid fabriksanläggningen i Torpshammar och som redovisats i motionerna och remissyttrandena, ur kommunens synpunkt vara angeläget antingen att tändsticksproduktion igångsättes, om en sådan kan göras lönande, eller att lokalerna blir utnyttjade för annan industriell verksamhet. Även om det är önskvärt att en lösning kommer till stånd snarast möjligt, måste det dock anses skäligt att ägaren av anläggningen med hänsyn till de betydande investeringar som gjorts i fabriken, såsom länsstyrelsen i Västernorrlands län framhållit, beredes rådrum för frågans övervägande. Under tiden bör bl. a. de kommunala organen kunna ägna frågan sin uppmärksamhet. Utskottet hälsar med tillfredsställelse att länsstyrelsen, arbetsmarknadsmyndigheterna och länets företagareförening avser att uppmärksamt följa frågan och söka intressera andra industriföretag för lokalisering av lämplig tillverkning till Torpshammar. Om sådant intresse skulle yppas kommer

nya förhandlingar att upptagas med tändsticksbolaget om fabrikslokaler-
nas utnyttjande. I betraktande av vad sålunda framkommit under motioner-
nas remissbehandling anser utskottet icke någon åtgärd från riksdagens
sida påkallad i ärendet. Utskottet hemställer alltså,

att de likalydande motionerna I: 154 och II: 194 icke må
till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 mars 1955.

På bankoutskottets vägnar:

FRANS SEVERIN

Närvarande:

från första kammaren: herrar Sundvik, Fahlander, Mogård, Boo,*
Kronstrand, Eliasson och Björnberg;

från andra kammaren: herrar Severin i Stockholm, Sköldin, Persson
i Norrby, Johansson i Kalmar, Löfgren, Nelander och Nordqvist i Karlskoga.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herr *Mogård*.